

AITA LINO AKESOLO, BERTSO-ZALE

Era bitera idatzi oi dogu, itz lauz, prosaz eta itz neurtuz. Lenengo eraz geure pentsamenduak nasai-nasai adierazten doguz, ezetariko lotura barik, eta orrelaxe idatzita daukaguz literatura guztietan libururik geienak. Bigarren moduz, ederra adierazten dogu itzaren bidez, geienez beintzat, baiña itz ori neurri baten barruan ezarriz, barru eta azal itxura ederraz jantzia. Onek ikusiz dakarsku zentzun zirrara bizia eta irakurriz barne-doiñu gozoa. Ideia ta itza, biak bioaz eder loturik. Olerkiak espiritua atsegin-azo bear dau ederraren ikuspegiz.

Aita Linok, zatikaren batzuk izan ezik, ez eban olerkirik ondu. Nik alan be, ezin neinke esan, ori egiteko gauza etzanik; etzen orretan, egundo be jarri; baidu lantxo neurtu batzuk, baiña besterik ez. Baiña gaztetxo ortan asi ba'balitz, etzan orretan be azken geratuko. Ba-eukan irudimena eta sustriaz ekian euskera...

Orain urte bi dirala argitaratu ziran aren idazlan guztien ale biak irakurriz ezin geinke ukatu aren bertso ta olerki-gríña: ainbat euskal bertsolari ta olerkarien lanak aztertu ta jorratu zituan, astiro eta ardura aunditan. Beraz, olerkari-tzan jarduna ez ba'dogu be, olerki ta bertso-zale zalako, ainbat oler-lan ikusmiretu ta luma-puntan erabilia da. Ikus aitaturiko bere idazlan tomu biak: ez ditut banaka batzuk besterik emen jarriko, geiegiz gogaikarri ez izateko:

Gerra aurretik eta gerra ostein ainbat artikulu idatzi zituan karmeldar aldizkarietan –"Karmen'go Argia", "Karmengo Amaren Egutegia" eta "Karmen"-en–; onein istoria idaztean, lenengoan agertu zan, 1981'an ain zuzen, asieran datorren iru estrofeko olerkia aitatzen dau.

Eundaka gai aztertzen ditu, eta J. Biotzaren Deya'n, 1962'an, "Euskera antxiñako? Yesuiten eskoletan" idazten; orko duda-mudak erabagiteko, lau euskal estrofa dakaz idazleak.

Araba'ko abestiak aitatuz idatzi eben "Anaitasunean", 1968'an, Munduate'en iru olerkitxo adibidez jarritz.

Asko dira gure erria zapuztu nai dabenak, baita idazle zentzun aundiko batzuk be bertako lur, mendi, etxe, itxaso ta abar, goi-goi jarri dituenak be. Aita Linok gure bertsolariak txalotu dituan bat aurkitu dau, eta or bere artikulua "Gure bertsolariak erdal idazle baten luman", Donostiko Diario Vasco'n, 1972'an.

An Lenago "Egan"-en etorri zan beste lan bat "Bertsolariak Fernando Amesketarraren garaian", ogei bat adibide luze-laburrez, benetan bikaiñez,

apainduta. Andik eta emendik arturik, bertsoak Fernando'renak ez diranak ez dituzu gitxi ari ezarriak. Ondorengo au Astarloa'rena ei da:

“Aupadatu zenduan aupada ero orrek
–au zorakeriaj– –Motriku esazu–
zertara-ta pelotan eztitu bada beti
Markiña guztia Markiñak auzpeztu”.

“Mattin” bertsolaria negarrez dakar beste lan bat. Diario Vascon, 1972'an, eta negar ori eztitzeko zortziko bi oskintzoz.

Bertsolariatzaz lenengo barriak Zamakola arratiarrak emon zituan, naiz-ta idatziz lenengo agertzen dana lztueta zaldibiarra izan. Zamakolari zor dautsa-gu Durango'ko zidargille anai ospetsu Juan Kruz eta Antonio'ren barri emotea be.

“Zehar hitz, zuhur hitz” lanean, ba-ditu ainbat XVI'garen mendetik gerozko esan zahar mordoska bertsoz.

“Zuk zer dezu, Arantzazu?” eta “Noren astakeriek”. “Amatino” lanak be ba-dabez bertsoak.

Ziri zorrotzak.

B. Etxeparena da euskerazko lenengo liburua, azken urteotan frantsesez Lafon'ek eta gazteleraz A. Akesolo'k ipiñia. Lenengo argitalpenak ez eukan punturik ez beste alakorik; irakurtea erreztu nairik A. Linok egin dautso erreztatze ori, erderatzeaz batera.

Joannes Leizarraga be aztertu eban onen poesi asko bere lekuan jarririk.

Esteban Etxauzkoaren euskerazko gutuna aztertu eban, emen datozen bertso zatiakaz, puntu illunak argitzen maisu argituz.

Harizmendi olerkariaren lana dakar gogora, ondorengo argitaratzaileak egin dabezan uste ez diran utsakaz.

Bardin Bernard Gasteluzar'en lana be; olarkari gozo arren ainbat pusketa sartzen dausku bere lanean.

Ziburu'ko Joanez Etxeberri'ren lana jorratzen dau, oso astiro: bertsoan zergaitik idatzi eban esanaz, ango arrantzaleentzat noski. Onek bertso askoren artean “Noelak” eritxon liburu eder bat, oraintsu be argitaratua, ondu eban; au be aztertzen dausku dimatar idazke bizkorrak.

Baita aitatzen dau, erderaz, Pablo Pedro Astarloa'ren sei aapaldiko olerki arraro bat be, Karlos IV, 1789'an errege atsegiña izan zanekoa.

Jose Pablo Ulibarri aztertzen bost iru artikulu luzetan, irurotan ogei bat puska sarturik, interesgarriak.

Ez dau azten Aita Mateo Zabala (1777-849), gramatikari eta ipuin-idazle ez makala, frantziskotarra; sakonki astintzen dau onen bizitza, beraren lanak len lez lakeraien euskaldun gogo.

Juan Jose Mogel'en bertsoak eder jakoz, bere lanetan sendo agertzen daualako eroian euskaldun gogo.

Bilintx irri-bertsolaria dardar gaiñean darabil, asko poliki, aren lanak be adibidez jarririk.

Artikulu bi osotu zituan Iparragirre, Gernikako Arbolaren egilleari buruz, bigarrenen ainbat ejenplu, aren amar bat estrofa, aukeratu, emonaz.

“Arrese Beitiaren gomutaz” idatzi eban “Karmel”-en 1957'an, aren olerki-gintza aztertuz. Adibiderik naiko dakaz lan orretan, otxandiotar santugille ta poetaren lanetatik.

"Escritor vasco muerto en la batalla de Verdun, Clemente de Andurain", R.S. E Vascos'en, 1979'an sei-zazpi estrofa dakaz euskerazko bertsoz.

Lizardi ta Lauaxeta aztertzen ditu ainbat artikuluetan, euren oler-sail ugariak emonaz; geroago Karmel'en emon zituan Lizardi'ren gaztetako poesi lanak.

Lotsa aundi eutson Azkue-tarrai; biak goretu zitun. "Azkue, Aita-semeak" osotzean olerkari gozotzat azaltzen dau semea batez be, "Parnasorako Bidea"n datozan makiña bat lantxo aitaturik. Ikus "Karmel", 1979.

Sarri jarduna dogu Enbeita'tarrei buruz. Kepa ez-ezik onen anai Imanol be olerkari ona eta ugaria zala-ta, onetzaz be lan luze sakon emon euskun "Zer"-en, 1988'an "Gitxi ezagutzen dan euskal idazlea: Enbeita'tar Imanol (1884-1948) lanean. Eder jakon gorderik egozan euskal idazleak eguzkitara ekartea.

"Atx-ostetik atx-ostera" deritxonean bertsolari bat dator kantari.

Aita Agustin Atutxa, karmeldarra, Dima'n jaioa, Txile'n eta Peru'n egin eban bere eleiz-zerbitzua. Euskal gogoak eraginda bizi izan zen. Erbestetar bizi zala, "Mugarra" euskal poema idatzi eban, aberri-sentipenez betea. Au goratu eben Aita Linok, "Agur"-en (1978) emon euskun lanean.

Urepele'ko seme Xalbador bertsolaria, "Odolaren Mintzoa" goratuz, dakar-kigu gogora. Bertsolaria sortzen, goratzen, nekez eta doiñuz, idazten, ñirñirka.

Mañari'ko seme Aita Lon Arteaga karmeldarra gogoratzen dau Euskalerritik urrin bizi zala be, bertso ederrez olerkari sena erakutsi ebana. Aren lau olerki puska sartzen ditu bere lanean.

Zipitria andereñoari buruz Tolosa'n egin jakon omenaldirako aren olerki txorta bat aztertuturik aurkeztu eban. "Idazle guztiak" lenengo liburuan datoz olerki xumeak, 658 orrian, "Zipitria, Andre-Marizale" titulupean.

M. Lekuona-zale zan eta iru artikulua eskeiñi eutsozan. Bigarreanean, aren "Aozko Euskal Literatura" aztertzen diardu.

Txomin Jakakortajarena'ren olerkigintza astintzen dau, ainbat lorez txukunduta. "Diasporako euskal idazlean"-en bardin.

"Andra Maria euskal literaturan" or-emen kimatzen ditu zeruko lorak (Etxepare, XVII mendean, euskaldunak Andra Mariari kantatzen, otoitza euskal literaturan, Teresa deuna euskal literaturan.

"Bertsozko estropadak" Zeruko Argian, 1964'an, adibide ugariz. Bardin "Lau misio-kanta zaar".

Eusebio Maria Azkue zenaren "Euzkadia" aztertzen dau Karmel, 1979, 128 estrofa emonik, 1862'an onduak.

D.L. Urkizu durangoarraren lana atsegin jako, bere Errosarjoaren bertsozko misterioekin.

Santa Teresa'ren "Vive sin vivir en mi - Ezin hilez hiltzen (Zuberoeraz, eta lan bat osotzen dau oni buruz.

"Amaseigarren mendeko euskerazko "Miserere" bat" damosku Karmel'en, 1982'an.

Lizardi gaztearen olerki sorta. Karmel, 1987. 15 olerki, "Samaiko Zulo" eta "Zarau utz'tar Sabin" izen-ordez.

"Miguel Unamuno ta Miguel Deuna", Unamuno'ren olerki bi datoz bertan, euskeraz.

Zirilo Arzubitiaga "Jaungoiko-zale" ta "Ekin-en biotz izan zena. Aren amabi-bertso-lerroko olerki bat artzen dau.

Beloke ederra da, eta Lino maiz izan zan mendiño aretako Andra Mariaren

aterpe dotorean. Olerkitsua iruditzen jakon, oi eta orixegaitik “Belokeko Amak elize berria” idatzi ebanean, poesi asko jarri zituan artikulu orretan.

“Aezkoz-ko Eguberriak jarraitzen ote dute?” lanean ezta urri bertsozko gorlpenetan. Ikus “Goiz-Argi”, 1973.

“Domingo Iturrate, zoriondun” (Karmel, 1983) artikuluan olerki bi daukazuz, sentsu orri buruzkoak.

“Illeta andiak Donibane Lohitzunen. Txomin Onaindia il da” lanean Iriarte jaunak, erri-otoitz ostean abesturiko bertso mordoak dakar.

Bardintsu dago “Andra Maria Balentin Berriotxoaren bizitzan”.

“Begoñako karmeldarren eunurte garrenean” (Karmel, 1988) “Orixe”-ren olerki batzuk datoz, euskal olerkari aundi au Begoña-zale zalako.

“Mendata’ko olerkari kirmenaren “Elorri” aztertzean, aren ainbat lan dakaz ikusburu legez.

Ba-ditu oraindik, or-emen, beste txatal batzuk olerkiz orniduak.

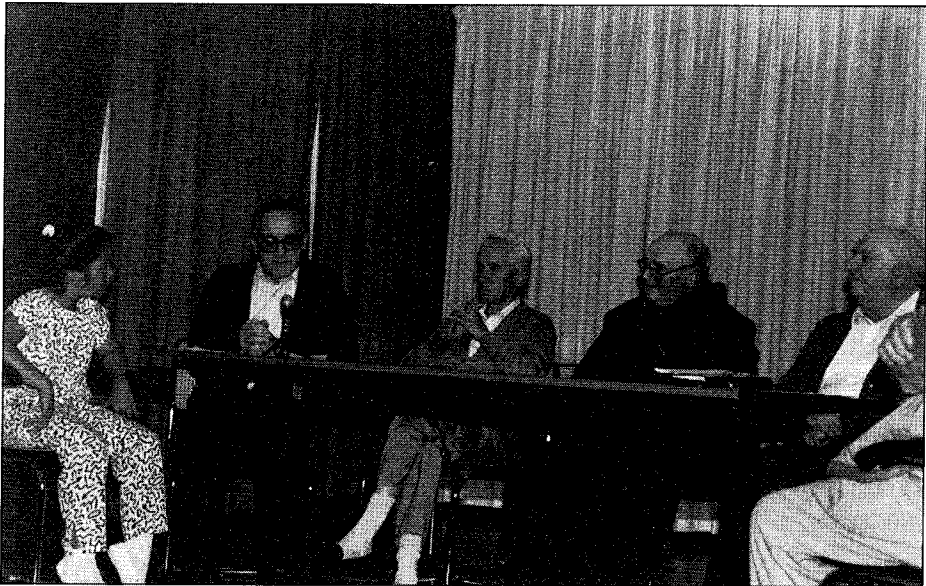
Irakurle neke-gaitza izan zan Aita Akesòlo, eta geienetan, irakurri-ala notak artu oi zituan; au gazte-gaztetatik, batez be euskal kulturari buruzkoak. Gizon naiz emakume, euskal arloan jarduna bazan, bere paper artera joian; ortik aren lan bete-betea, euskal literaturan.

Aita Akesolo-ren bertso-griñazko ekiña amaitzeko, au be aztertu bear da: etzala zale bakarrik, baita egille be. Bizkaiko Olerkarien artean sartu neban aren olerki jator bat, arek giltzape aurkitzen zala bertsotua.

Bein gaiñera Frantzisko Abrisketa’ren eskabidea eldu jatan, kolonbiar poeta moltzo baten lanak euskeraztu bear genduzala. Orduko onenak aukeratu nitun. Or datoz Aita Akesolo’ren itzulpenak be. Eleiz-salmuak era berean bizkaieraz ipiñi euskuzan.

Sartu gengike, beraz, euskal olerkarien barrutian.

Aita Onaindia

Mungian, Lauaxeta'ri omenaldian.